

УДК 378.14

П. В. СТЕФАНЕНКО (полковник запасу, д-р пед. наук, проф.,
заслужений працівник освіти України)
Донецький національний технічний університет

ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В РАМКАХ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНОЇ КАРТИ КОМПЕТЕНЦІЙ

З огляду на відставання військового навчання від сучасних світових освітніх тенденцій запропоновано впровадження технологій дистанційного навчання в рамках безперервної освіти військових фахівців. Докладно розглянуто організаційний аспект проблеми. Обґрунтовано концепцію функціонування дистанційного центру безперервної освіти військових фахівців. Розглянуто процес актуалізації особистісної карти компетенцій військовослужбовця як основи управління його кар'єрою.

Ключові слова: *військове навчання, безперервна освіта, дистанційна форма навчання, дистанційний центр безперервної освіти військових фахівців, особистісна карта компетенцій військовослужбовця, управління, кар'єра.*

Постановка проблеми в загальному вигляді

Важливим напрямком розвитку діяльності сучасної освітньої системи є орієнтація на реалізацію всесвітньої доктрини безперервної освіти, чи «освіти протягом усієї професійної кар'єри». Провідні університети світу здійснюють навчання по основних програмах у порівнянних частках з додатковою освітою.

Доцільність застосування безперервної освіти при підготовці військових фахівців визначається високою динамікою розвитку військової техніки, технологій ведення бойових дій і виникненням нових напрямків розвитку військової справи, пов'язаних з розвитком кіберпростору.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Виділення невирішених питань

Сучасним проблемам військової дидактики присвячені дослідження українських та зарубіжних вчених: О.В. Барабанщикова, С.С. Муцинова, В.В. Офіцерова, Ю.Ф. Худолєва, А.М. Воробйова, Б.Ц. Бадмаєва, С.І. С'єдіна, Л.В. Олійника, В.В. Ягупова.

Зокрема, В.В. Ягупов визначив наступні невирішені проблеми навчання військовослужбовців в сучасних умовах: слабе фінансування і, як наслідок, – недостатнє матеріально-технічне його забезпечення; відсутність гуманістичної парадигми військово-професійної освіти; недостатня обґрунтованість технологій упровадження сучасних дидактичних концепцій у практику навчання військовослужбовців; гуманізація, гуманітаризація та демократизація військово-дидактичного процесу; його структурна перебудова та сучасне методичне забезпечення; відсутність адекватної сучасній ситуації навчально-інформаційної бази у військово-професійній освіті. Встановлено такі основні негативні тенденції у навчанні військовослужбовців: байдужість суспільства до проблем військової служби і, як наслідок, – до навчання фахівців; *відставання військового навчання від сучасних світових освітніх тенденцій*; слабка педагогічна обґрунтованість системи підготовки військовослужбовців; відсутність особистісної спрямованості військово-навчального процесу; відсутність сучасних технологій і концепцій навчання військовослужбовців та диктат у військовому навчанні технології авторитарної педагогіки [1].

З метою приведення у відповідність технологій військового навчання актуальним світовим освітнім тенденціям варто визначити основні напрямки розвитку системи освіти в період становлення інформаційного суспільства та стан сучасних технологій навчання.

Так, основною стратегією удосконалення системи освіти розвинених країн є впровадження концепції безперервної освіти, або освіти протягом життя. Згідно Резолюції Європейського Союзу щодо навчання протягом життя, воно повинне охоплювати навчання починаючи з дошкільного віку і закінчуючи постпенсійним, включаючи цілий спектр формальних і неформальних форм навчання. Більш того, навчання протягом життя повинно розглядатись як будь-яка навчальна діяльність на протязі життя з метою удосконалення знань, вмінь та навичок у рамках особистої, громадянської, соціальної і / чи трудової перспективи. На закінчення, у визначеному контексті повинний дотримуватись наступний принцип: людині, як суб'єкту навчання, повинне бути забезпечене якісне навчання при абсолютній рівності можливостей до доступу. Безперервна освіта, таким чином, є необхідною умовою становлення інформаційного суспільства та розвитку економіки знань.

Становлення безперервної освіти на етапі розвитку нових освітніх технологій забезпечується шляхом впровадження дистанційної форми навчання та дотримання принципу відкритості освітнього процесу.

Дистанційна і відкрита освіта у світовій практиці успішно розвиваються на протязі декількох десятирок років. Основними технологіями, які набули суттєвого поширення в рамках визначених форм навчання, є:

кейс-технологія, яка є близьким аналогом технології заочного навчання, коли учень одержує (головним чином поштою) спеціальний набір учбово-методичних матеріалів (кейс) для самостійного навчання і періодично консультується у викладачів у створених для цього навчальних центрах;

TV-технологія, у рамках якої застосовуються телевізійні лекції і консультації у викладачів;

мережна технологія, заснована на застосуванні для консультацій учня і передачі йому учбово-методичних матеріалів мережі Інтернет.

Найбільш мобільною і перспективною є мережна технологія, яка є основою сучасного дистанційного навчання. Збільшення швидкості передачі даних за допомогою сучасних мереж змінює домінують від текстової подачі учбового матеріалу до застосування відео-контенту, що дозволяє перейти від технологій догматичної дидактичної системи до, як мінімум, - пояснювально-ілюстративної [4].

Організаційно-правові моделі ведення мережного навчального процесу умовно підрозділяються на три групи:

базова (локальна) модель, що призначена для організації мережного навчального процесу в рамках окремого вузу і не орієнтована на інтеграцію з іншими навчальними закладами;

брокерська модель, що представляє собою організаційно-технологічне об'єднання самостійних навчальних закладів, що працюють у рамках єдиних корпоративних стандартів;

автономна модель, чи самостійний віртуальний вуз без базового навчального закладу, навчання в який орієнтовано тільки на мережне середовище.

Базова модель організації мережного навчального процесу застосовується сьогодні в будь-якому сучасному вузі, і ступінь її впровадження визначається рівнем освоєння конкретним навчальним закладом інформаційних технологій. Проте, для організації професійного віртуального середовища з функцією удосконалення професійних знань, вмінь та навичок за допомогою безперервної освіти необхідним є створення брокерської моделі, яка об'єднує всіх потенційних суб'єктів навчального процесу.

Постановка завдання

У зв'язку з вищевикладеним, актуальним є вирішення наступного завдання: підвищення рівня професійної компетентності військовослужбовців із застосуванням технологій безперервної освіти, у тому числі, на основі дистанційної форми навчання. Визначене завдання може бути представлене в концептуальному, методичному, організаційному і правовому аспектах. У рамках цієї публікації доцільно відобразити концептуальний та організаційний з них, що є основою для подальшої розробки методичного забезпечення і корекції правового поля, що регулює процес підготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обґрунтування отриманих наукових результатів

На момент аналізу в Україні реалізується постійне удосконалення системи військової освіти та науки. Зокрема, створено потужні видові навчально-наукові центри, до складу яких входять навчальні підрозділи (факультети, кафедри академій (університетів), коледжі сержантського складу) та наукові підрозділи (наукові центри). Це дозволило зосередити на єдиних навчальних базах підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації військових фахівців усіх рівнів військового управління, забезпечити інтеграцію військової освіти та науки, зменшити бюджетні видатки на їх утримання [3].

Проте, процес підготовки військовослужбовців на етапі становлення інформаційного суспільства потребує інтеграції процесу навчання та підвищення кваліфікації із застосуванням нових комунікаційних технологій. Особливо враховуючи той факт, що інтенсифікація теоретичної складової підготовки військ (сил) є одним з актуальних напрямків розвитку військової освіти в Україні.

Реалізувати визначене завдання можливо в рамках концепції безперервної освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання. Організаційно вирішення цієї проблеми потребує формування дистанційного центра безперервної освіти (ДЦБО) військовослужбовців, методична складова якого може здійснюватися за мережним принципом.

До дистанційної навчальної мережі доцільно включити всіх суб'єктів, що здійснюють навчання військовослужбовців різних організаційних рівнів, а саме: військові інститути, військові коледжі, факультети та кафедри військової підготовки. Враховуючи здійснення наукової діяльності цими підрозділами та ведення методичної діяльності з військово-професійної підготовки курсантів (слухачів, студентів), визначені суб'єкти здатні запропонувати дистанційні курси різного рівня складності з метою формування дистанційного простору навчання військовослужбовців.

В якості засобів реалізації технології дистанційного навчання доцільно використовувати:

комп'ютерні технології (навчальні комп'ютерні програми, електронні підручники, моделі, програми інтерактивного відео і мультимедіа);

системи телекомунікації (телеконференції, відеоконференції, електронна пошта, відеотекст, робота з базами даних та базами знань у режимі прямого доступу).

ДЦБО поєднає військові кафедри вузів, військові вузи і методичні відділи Міністерства оборони України в єдину базу даних навчальних дистанційних курсів, єдину електронну бібліотеку. Інтерактивність функціонування центра може бути забезпечена наявністю не тільки зовнішнього управлінського впливу, але й можливістю самостійного вибору навчальних курсів, що забезпечується доступом фахівців до баз знань, до вибору навчальних курсів, що включають відео-контент, імітаційні програми, програми-тренажери, навчальні курси, спрямовані на підвищення теоретичної підготовки фахівців (рис. 1).

Рис. 1. Дистанційний центр безперервної освіти військових фахівців: концепція функціонування

Впровадження компетентного підходу в рамках ДЦБО потребує застосування в процесі розробки курсів комунікаційних технологій у режимі реального часу, а також програм-симуляторів окремих процесів.

В цей час у процесі військової освіти впроваджений методичний підхід, що передбачає управління кар'єрою військовослужбовців за різними типами посад у Збройних Силах України, заснований на застосуванні паспортів посад офіцерського складу.

Реалізація заходів щодо ефективного використання військовослужбовців Збройних Сил України, удосконалення системи управління їх кар'єрою та вимоги Концепції кадрової політики в Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністра оборони України від 27.11.2007 № 659, обумовлюють застосування сучасних технологій кадрового менеджменту на етапах відбору військовослужбовців, їх підготовки, виконання обов'язків, атестування, призначення на посади та присвоєння військових звань [5].

Такими технологіями є *алгоритми управління кар'єрою військовослужбовців та паспорти посад офіцерського складу*. Типовий алгоритм складається із характеристик посади в залежності від штатно-посадових категорій, етапів побудови кар'єри військовослужбовця та рівня його освіти й професійної підготовки; Паспорт посади включає: основні вимоги, які визначають критерії для належного виконання обов'язків, та додаткові, які вказують на бажаний досвід попереднього проходження служби.

В процесі застосування компетентнісного підходу до навчання військовослужбовців алгоритм управління їх кар'єрою повинен буди доповнений особистісною картою компетенцій. Саме карта компетенцій дозволяє визначити, наскільки фахівець відповідає займаній посаді та наскільки він підготовлений до просування по кар'єрним сходам.

Варто конкретизувати, що при компетентнісному підході зміст освітнього процесу будується на основі освоєння компетенцій і формування на цій основі професійної компетентності. Поняття компетенції використовується в освітніх програмах для опису академічних і професійних профілів. Поняття компетентність набагато ширше змістовно, чим поняття компетенція. Воно включає, поряд з когнітивно-знанієвою, ще й компоненти, що стосуються мотивації, відносин, регуляції. Таким чином, під компетентністю розуміється інтегративна якість особистості, необхідна для виконання діяльності у визначених областях. У змістовному плані компетентність – це якість людини, яка закінчила освіту визначеного ступеня, що виражається в готовності (здатності) на основі досягнутого до посиленої (продуктивної, ефективної) діяльності.

Карта компетенцій є своєрідним додатком до алгоритму управління кар'єрою військовослужбовця. Рівень професійної компетентності не є величиною стабільною та знаходиться у динаміці. З одного боку, він визначається планом управлінським впливом, що полягає у підвищенні кваліфікації військових фахівців. З іншого боку, необхідний рівень компетентності військовослужбовця обумовлений змінами зовнішнього середовища, появою нових видів життєдіяльності суспільства. Зокрема, збільшення рівня інформатизації суспільства потребує приведення у відповідність йому інформаційної компетентності фахівців усіх рівнів, у тому числі - військовослужбовців.

З огляду на це існує необхідність підвищення інформаційної компетентності на рівні універсальних навичок військових фахівців, тобто підвищення їх базової компетенції.

Крім того, індивідуальне планування військовослужбовцем власної кар'єри має враховувати актуалізацію його карти компетенцій за рахунок обрання навчальних курсів різного рівня складності та спеціалізації. в рамках запропонованої структури ДЦБО забезпечується актуалізація особистісної карти компетенцій як основи управління кар'єрою військовослужбовця. При цьому базу даних особистісних карт компетенцій доцільно сформуувати на базу Кадрового центру Збройних Сил України, згідно з його наявними функціями. Застосування інформаційних мережних технологій дозволить забезпечити актуалізацію особистісних карт компетенцій, що реалізується за місцем навчання, служби військовослужбовця.

Висновки та перспективи подальших розробок

Таким чином, вирішення завдання підвищення рівня професійної компетентності військовослужбовців пропонується реалізувати на основі застосування технологій безперервної освіти, у тому числі, на основі дистанційної форми навчання. Для цього доцільно створити Дистанційний центр безперервної освіти військових фахівців, що функціонує по мережному принципу.

Впровадження компетентнісного підходу в процес освіти військовослужбовців може бути реалізоване шляхом формування особистісних карт компетенцій як основи управління кар'єрою військовослужбовця. Особистісна карта компетенцій є додатком до алгоритму управління кар'єрою військовослужбовця, являється динамічним документом та актуалізується за місцем навчання, служби шляхом введення даних до бази даних особистісних карт компетенцій, розміщених на базі Кадрового центру Збройних Сил України.

Процес формування особистісної карти компетенцій військовослужбовця потребує докладної методичної розробки та складає основний напрямок подальшого дослідження проблеми підвищення рівня професійної компетентності військовослужбовців України.

Список використаної літератури

1. Ягупов В.В. Теорія і методика військового навчання: монографія / В.В. Ягупов. – К.: Тандем, 2000. – 380 с.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов / И.А. Зимняя. – 2-е издание. – М.: Логос, 2007. – 384 с.
3. Біла книга 2009. Збройні сили України. – К.: Міністерство оборони України, 2010. – 96 с.
4. Стефаненко П.В. Дистанционное обучение в высшей школе / П.В. Стефаненко. – Донецк : ДонНТУ, 2002. – 379 с.: ил.
5. Міністерство оборони України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2014

П. В. Стефаненко

Донецкий национальный технический университет

Технологии дистанционного обучения в рамках непрерывного образования военных специалистов: актуализация личной карты компетенций

Учитывая отставание военного обучения от современных мировых образовательных тенденций, предложено внедрение технологий дистанционного обучения в рамках непрерывного образования военных специалистов. Подробно рассмотрен организационный аспект проблемы. Обоснована концепция функционирования дистанционного центра непрерывного образования военных специалистов. Рассмотрен процесс актуализации личной карты компетенций военнослужащего как основы управления его карьерой.

Ключевые слова: *военное обучение, непрерывное образование, дистанционная форма обучения, дистанционный центр непрерывного образования военных специалистов, личностная карта компетенций военнослужащего, управление, карьера.*

P. Stefanenko

Donetsk National Technical University

Distance Education Technologies as a Part of Life-long Education of Military Experts: Actualization of Personal Competence Maps

Considering backlog of military training from modern world educational tendencies, we offer the introduction of distance learning technologies within the framework of life-long education of military experts. The organizational aspect of the problem has been considered in detail. The concept of functioning of life-long education distance center of military experts has been proved. The process of actualization of military man's personal competence map as the basis of his career management has been considered.

Keywords: *military training, life-long education, distance learning, distance center of life-long education of military experts, personal competence map, management, career.*